

STELIAN TĂNASE: Faptul că FSN s-a declarat partid a fost elementul cheie care a distorsionat procesul electoral

Abstract

In the elections of May 20, 1990, all of the old regime's logistics worked to bring people to the polls and to indicate who to vote for: FSN and Ion Iliescu. The fact that the FSN declared itself a political party was the key element that distorted the electoral process. But the elections cannot be considered atypical. It happened what was supposed to happen, since, in essence, the population did not disapprove with communism, but with famine, poverty, and Ion Iliescu seemed to want to continue communism, to ensure stability.

Keywords

Post-communist Romania; elections; political parties; democracy; revolution

Sfera politicii (SP): Deseori, primele alegeri libere ale postcomunismului românesc au fost considerate „alegeri atipice”. Sunteți de acord cu această caracterizare?

Stelian Tănase (ST): Nu cred că sunt atipice în contextul românesc. S-a întâmplat ceea ce trebuia să se întâmple. Faptul că FSN s-a declarat partid a fost elementul cheie care a distorsionat procesul electoral, cu efect nefast asupra întregii tranziții până azi.

SP: Scrutinul din 20 mai 1990 a înregistrat o participare record. S-au prezentat la vot peste 14,8 milioane de cetățeni, adică peste 86% dintre cei înscriși în listele electorale. Care credeți că au fost resorturile acestei participări masive la vot?

ST: Lumea s-a dus la vot din cauza ineditului situației, după 45 de ani de așa-zise alegeri. În plus, a fost mobilizată de activiștii FSN (foști PCR). Toată logica vechiului regim a lucrat pentru a aduce lumea la urne și a-i indica pe cine să voteze: FSN și Ion Iliescu. Celelalte partide au fost prezentate de mașinăria de propagandă ca un pericol pentru revoluție și libertățile dobândite după decembrie 1989.

SP: La alegeri au depus candidaturi nu mai puțin de 71 de formațiuni politice. Totuși nivelul competitivității a fost unul scăzut. Cum se explică un astfel de paradox?

ST: După spargerea monopolului PCR, era normal să se ajungă la acest fenomen de proliferare – prezent, de altfel, în toate țările fostului bloc sovietic la primele

alegeri. Consistența acestor partide din punct de vedere al cadrelor, al ideologiei sau al organizării a fost aproape de zero. A contat, de asemenea, și legea partidelor politice de atunci, care, prin prevederile generoase – în vederea înregistrării, fiecare partid trebuia să facă dovada că are cel puțin 251 de membri – a favorizat explozia partidismului.

SP: Campania electorală a fost dominată de violență (de la cea verbală, până la agresiuni fizice). A fost consecința directă a modului în care a fost înlăturat de la putere Ceaușescu, a căii violente a schimbării? Sau putem vorbi de o strategie manipulatorie a violenței?

ST: Un regim născut în violență a continuat în violență. În România au fost victime, Armata a tras în civili. Suntem singura țară din fostele țări comuniste în care s-a recurs la Armată. Văd în aceasta o cauză esențială pentru felul cum a decurs apariția democrației și a regimului politic în acești 30 de ani. Și nu e vorba numai de 16-22 decembrie 1989, apoi 22-25 decembrie când violențele au continuat, ci și de tot anul 1990, de *Mineriade* mai ales. Un climat de violență. Să nu uităm că în felul cum se instalează un regim politic se află și modul în care acesta va sfârși. Și anul 2018 este dominat de violență.

SP: Alegerile din mai 1990 sunt considerate alegerile fondatoare ale sistemului politic românesc post-comunist. Care ar fi acele elemente ale arhitecturii și funcționării sistemului politic care își au originea în acele momente ale anilor '90?

ST: Am răspuns deja parțial. Faptul că la putere, după căderea lui Ceaușescu au rămas tot comuniștii, oameni din aparatul guvernamental și administrația, armata, servicii etc., este cauza acestei evoluții încete și limitate, a democratizării regimului politic. Nu a existat o masă critică aptă să impună reforme. Dimpotrivă, s-a încercat păstrarea a cât mai multe elemente din vechiul regim. Anii 1990-1996 au fost ani pierduți pentru schimbare, pentru trecera la capitalism.

SP: Teoria rokkaniană a clivajelor nu îi este aplicabilă procesului de naștere a partidismului românesc postcomunist, în mod special atunci când avem în vedere opoziția dintre democrați și post-comuniști (cf. Seiler). Pe de altă parte, confruntarea, deseori virulentă, dintre anticomuniști și neo-comuniști a marcat alegerile din 20 mai. Putem vorbi, așadar, despre un specific românesc al clivajului?

ST: Lumea românească, în ciuda imaginii de monolit impusă de propaganda PCR, este una a clivajelor, a fracturilor din orice unghi ai privi. Între provinciile istorice, între nivelurile de dezvoltare, între gradele de educație, rural vs. urban etc. Nu putem vorbi despre un specific, fiecare societate este victima clivajelor care o traversează. În România, ce este specific – incapacitatea de a dezbate tema aceasta și de a negocia între diferite interese.

SP: Partidele istorice, exponentele anticomunismului, au obținut performanțe modeste. Pentru că au candidat separat? A fost de vină strategie electorală a antifesenismului? Au fost fraude electorale?

ST: Alegerile s-au organizat prea repede. Organizarea Opoziției anti-FSN era deci, în 1990, foarte slabă. Împotriva partidelor istorice, FSN a dus o campanie furibundă de demonizare și delegitimare. Pe de altă parte, dacă ar fi existat o disidență suficient de puternică în anii '80, ar fi apărut forțe politice capabile să combată neocomunismul FSN.

SP: Ion Iliescu a fost votat de peste 12 milioane de români, adică 85,7% din populația prezentă la vot. Cum se explică acest procent, unic în postcomunismul românesc și nespecific pentru un regim democratic, precum și diferența foarte mare față de ceilalți candidați?

ST: Se explică prin mentalitatea, superstițiile, sperietura de după căderea semizeului Ceaușescu. Idolatrie. Electoratul a căutat un alt semizeu ca să-l înlocuiască pe dictator. Iliescu a jucat acest rol.

SP: Suprapunerea alegerilor parlamentare peste cele prezidențiale generează, după cum se știe, un efect de contagiune, rezultatul fiind acela al personalizării competiției electorale și al diminuării relevanței scrutinului parlamentar, precum și a programelor electorale ale partidelor. Cât de mult a contat acest lucru în cazul alegerilor din 1990? Altfel spus, victoria FSN este, de fapt, victoria lui Ion Iliescu?

ST: Ion Iliescu a tras după el FSN-ul care și așa a luat cu 20 procente mai puțin. Plus fraudele, nu puține. În esență, populația nu dezavuase comunismul, ci foamea, sărăcia etc. Iliescu părea că vrea să continue comunismul, să asigure stabilitatea. A promis mai ales că nimeni nu va avea de pierdut în urma schimbării din decembrie 1989.

SP: Cum ați caracteriza parlamentul rezultat în urma alegerilor din mai 1990 din punct de vedere al compoziției umane, al nivelului profesional al membrilor, al funcționării în general? A avut și rolul de Adunare Constituantă. Cum și-a îndeplinit acest rol?

ST: Parlamentul rezultat după alegerile din 20 mai nu și-a realizat promisiunile. A fost depășit de situație, lipsit de viziune. Prea mulți comuniști se aflau în el.